

SERIE
SERIES
SERIE
SERIE

B

CILT
VOLUME
BAND
TOME

31

SAYI
NUMBER
HEFT
FASCICULE

1

1981

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL
ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL

REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

FISTIK ÇAMI (PINUS PINEA L.)'NİN YAYILIŞI HAKKINDA BAZI GÖRÜŞLER

Doç. Dr. Gökhan ELİÇİN 1

Vatanının Batı Akdeniz, İberik Yarımadası olduğu ileri sürülen Fıstık Çamının doğal bulunuş yerleri ve bu yerlerin sınırları zamanla bozulmuştur. Nitekim MIROV (1967) Fıstık Çamının doğal yayılış alanını saptamanın çok güç olduğunu ifade etmekte ve FRANCINI'ye atfen bu çamın doğal yayılışının Doğu Akdeniz'den İtalya'ya kadar olduğunu yazmaktadır. PAVARI (1965) ise Fıstık Çamının Sicilya'da PELORITANI Dağında doğal olarak bulunduğunu belirtmekte, bunun Messina Boğazı yakınında Pinus pinea fosillerinin ZODDA (1903) tarafından bulunmasıyla doğrulandığını ifade etmektedir. Bu görüş ve bilgilerin ışığı altında Fıstık çamının doğal yayılışının Anadolu'dan İtalya'ya kadar uzandığı söylenebilir. BEISSNER - FITSCHEN (1930) Pinus pinea'nın Kuzey Afrika'da doğal olarak bulunduğunu yazmakta ise de MIROV (1967) bu çam türünün Kuzey Afrika'da doğal olmadığını belirtmektedir.

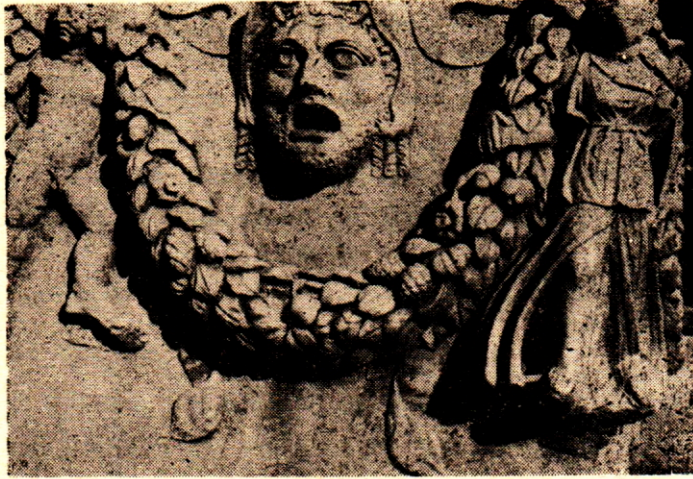
Fıstık çamının ilk yerleşmelerden beri bilinen ve yenen tohumları nedeniyle doğal yayılış alanlarının dışına taşındığı gerçeği ile esas vatanının İberik Yarımadası olduğu görüşüne katılmak olanaksızdır, bu görüşün ayrıca fosil belgelerle de doğrulanması gerekmektedir. Buna karşın doğuda Fıstık Çamının bulunduğunu bildiren yazılı belgelerin 3-4 yüzyıllık bir geçmişine vardır (KAYACIK, 1980) ve yine Batı Anadolu'da Antik çağa ait birçok eserlerin, lâhıtların üzerinde yörenin diğer önemli ağaçları ile birlikte Fıstık Çamı kozalağının motiflerine de (Resim 1) sık sık raslanmaktadır (KAYACIK, 1980). Görüşümüzü kanıtlayacak önemli bir nokta da göçlerin hep doğudan batıya oluşudur. İnsanoğlu doğudan batıya taşınırken, ürününden yararlanmak üzere, birçok bitkide olduğu gibi, Fıstık Çamını da beraberinde batıya ulaştırmıştır. Nitekim RIKLI (1943) Fıstık Çamının çıkış noktasının Doğu Akdeniz olduğunu yazmaktadır. Bilindiği gibi Roma yakınlarındaki Fregeni Fıstık Çamı ormanı 1666 yılında Papa Clement IX'un emriyle kurulmuştur.

Akdeniz sahillerinin ağacı olan Fıstıkçamı en geniş coğrafi dağılımını Anadolu'da yapar; FIRAT (1943)'a göre toplam 35.000 hektar kadar bir alan kaplar ve bu yayılışında deniz düzeyinden en fazla 860 metre yüksekliğe kadar çıkar. Batı Anadolu'da Bergama yakınlarında Kozak'ta, Muğla, Aydın dolaylarında, Marmara çevresinde geniş ormanlar kurar. Gemlik Körfezi kıyılarında da bulunur. Ayrıca Maraş yakınlarında Önsan köyünde, Trabzon Kalenema Deresinde, Çoruh vadisinde Fıstıklı köyünde ve Antalya - Manavgat'ta lokal olarak bulunur. Bu lokal bulunuş yerlerine yapay olarak getirildiği olasılığı daha fazladır.

Fıstıkçamı Türkiye'de genellikle serin, kumlu topraklar üzerinde yayılmakla birlikte kalkerli oluşumlar üzerinde de gayet güzel gelişim göstermektedir.

1 I.O. Orman Fakültesi Orman Botaniği Kürsüsü, Bahçeköy - İstanbul.

Türkiye'de *Pinus pinea*'nın âdeta karakterize ettiği ve o yöre için ekonomik yönden büyük önem taşıdığı Bergama - Kozak'ta geniş yayılış alanında birlikte bulunduğu bitkileri de burada saymak yerinde olur kanısındayız. Bu taksonlar: *Olea europaea* L. var. *sylvestris*, *Ficus carica* L., *Vitis sylvestris* L., *Platanus orientalis* L., *Platanus occidentalis* L., *Salix* ssp., *Vitex agnus-castus* L., *Paliurus spina-christii* Mill., *Nerium oleander* L., *Cercis siliquastrum* L., *Rubus* ssp., *Pyrus* ssp., *Quercus ilex* L., *Quercus coccifera* L., *Quercus cerris* L., *Pinus brutia* Ten. dir.

Resim 1. Akdeniz Bölgesinin doğal grünlere ile Fıstıkçamı kozalaklarından oluşan bir motif.

Antalya Müzesi

Fıstıkçamı meşcerelerinin altında ayrıca sık raslanan taksonlar ise; *Cistus villosus* L., *Cistus laurifolius* L., *Spartium junceum* L., *Rubus fruticosus* L., *Pteridium aquilinum* Kuhn., *Pistacia terebinthus* L., *Crataegus monogyna* Jacq., *Ruscus aculeatus* L., *Rosa canina* L., *Vitex agnus-castus* L., *Paliurus spina-christii* Mill., *Nerium oleander* L. gibi taksonlardır.

Türkiye'de *Pinus pinea* L.'nin yayılışı

A2(A) BURSA : Gemlik, Fıstıklı köyü, H. Kayacık (ISTO 516)!; A7 TRABZON : Kalenema deresi, G. Eliçin Obs.; Akçaabat, Kalenema deresi, Fıstıklı köyü, 400 m. İ. Şanlı (ISTO 19796)!; A8 ÇORUH : Borçka'dan Artvin'e, 350 m. Davis 32424 !; Çoruh vadisi Fıstıklı (Neşviye) köyü, G. Eliçin Obs.; B1 İZMİR : Bergama, Kozak, G. Eliçin Obs.; C3 ANTALYA : Manavgat, Aksu çayı vadisi. G. Eliçin Obs.; Aksu çayı ağzı, Davis 15467 !; C6 MARAŞ : Özsan köyü, H. Kayacık (ISTO 413)!.

KAYNAKLAR

- BEISSNER - FITSCHEN, 1930. *Handbuch der Nadelholzkunde*. 3. Auflage, Paul Parey, Berlin.
- FIRAT, F. 1943. *Fıstıkçamı Ormanlarımızda Meyva ve Odun Verimi Bakımından Araştırmalar ve Bu Ormanların Amenajman Esasları*. Ziraat Vekâleti Yüksek Ziraat Enstitüsü çalışmalarından. Sayı 141, Ankara.
- KAYACIK, H. 1980. *Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği, I. Cilt, Gymnospermae (Açık Tohumlular)*. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları. İ.Ü. Yayın No: 2642. O.F. Yayın No: 281, Bozak Matbaası. İstanbul.
- MIROV, N. T. 1967. *The Genus Pinus*. The Ronald Press Company. New York.
- PAVARI, A. 1955. *Sul trattamento delle giustaie di pino domestico (Pinus pinea L.)*. Atti Cong. Naz. Selvicolture, Florence, March 18, 1954, 1: 69 - 97.
- RIKLI, M. A. 1943. *Das Pflanzerkleid der Mittelmeerlande*. 3 Vols. Hans Huber, Bern.
- ZODDA, G. 1903. *Il Pinus pinea L. nel Pontico di Messina*. *Malpighia*, 17 (11 - 12): 488 - 91.